

Els principals botiflers i austracistes a Berga durant la Guerra de Successió: un batlle, un rector, un secretari i un governador

Berga sempre ha estat qualificada de botiflera durant el conflicte de la guerra de successió, cosa que es demostra amb determinades accions que els partidaris de Felip V dugueren a terme a la vila. D'altra banda, la gran majoria de documentació que es conserva i fets dels quals tenim constància fan referència quasi exclusivament al bàndol botifler i tenen clara intenció propagandística a favor de Felip V.

Les cròniques o la poca bibliografia que ens parla de la ciutat durant aquest període vénen de la mà de personatges com Jacinto Vilardaga. Aquest, en les seves *"Efemérides Bergadanas"* (1), ens parla de la guerra de successió amb clara intencionalitat de fer veure Berga com la gran ciutat fidel a Felip d'Anjou, una vila fidel servidora de l'imperi i que glorifica la causa botiflera.

En realitat, però, Berga mai no va proclamar Felip V oficialment com a rei fins que la guerra ja es trobava en un punt molt avançat, l'any 1713. Fins llavors trobem una vila immersa en un període turbulent a causa de la guerra i de les dificultats econòmiques, on potser l'incondicional suport botifler no seria tant clar com s'ha dit fins ara.

En aquest context, trobem un seguit de personatges que seran els protagonistes locals del pols entre Austracistes i Borbònics a la nostra ciutat fins el desenllaç final de la guerra l'any 1714. Berga, doncs, no va ser ni de tros una vila pacífica sotmesa al govern de

Felip V i això ho veiem reflectit en la biografia d'uns dels personatges més destacats del moment a la ciutat: Josep Xicart, Pau Irla, Josep Altarriba i Francesc Puig.

Josep Xicart (mitjan s. XVII – 5 d'octubre de 1708): el batlle

Josep Xicart fou teixidor de llana i batlle de Berga durant la guerra. No sabem la seva data exacta de naixement ja que aquesta no es troba entre les partides de bateig dels anys corresponents a l'arxiu diocesà de Solsona. No obstant això, en documents anteriors, del 1635, sí que hi trobem el cognom Xicart relacionat amb el mateix ofici, fet que ens porta a interpretar que probablement es tracti del seu pare.

Malgrat no saber la data de naixement de Xicart aquest el podem posicionar cronològicament a través del seu matrimoni al gener de 1688. Per tant, segurament, Xicart rondaria la quarantena durant el conflicte.

Igual que el seu pare, era teixidor de llana. Aquest, pel que sembla, era l'ofici familiar. Així, podem localitzar-lo al llibre del gremi de Paraires en una reunió duta a terme el 22 de setembre de l'any 1707.

Xicart, a part de ser teixidor de Llana, també va ocupar càrrecs al comú de la vila des de finals de segle. Durant el període comprès entre 1694 i 1696 seria conseller de Berga, després d'això ocuparia el càrrec d'oïdor de comptes de 1701 a 1702 i de 1704 a 1705. El fet és que Xicart no sembla una

persona que destaqués molt en l'àmbit polític ni tampoc en el comercial, però que ocupa càrrecs fins l'any 1705, i, que just després, la següent notícia que en tenim és com a batlle (2) de la vila, fa pensar en un ascens meteòric gràcies a la proclamació de l'Arxiduc Carles d'Àustria com a rei.

Després de l'arribada de l'Arxiduc al poder la següent notícia que tenim de Josep Xicart és la de la seva mort l'octubre de l'any 1708. Sembla que Xicart es disposava a detenir a Antonio Mas per botifler quan aquest mateix al veure-ho es resistí i apunyala el batlle, que cau mort a l'instant. Cal tenir en compte que l'assassinat de Xicart no semblaria una cosa premeditada (tal i com passa amb l'assassinat del governador del castell), però és evident que hi havia un clima de crispació i de clara persecució botiflera ja que un any abans, a Berga, hi havia hagut un intent d'aixecament a favor de Felip V (3), i també havien estat detinguts destacats botiflers de la vila.

Després de l'assassinat sembla que Antonio Mas fugiria immediatament a França per no ser castigat pel crim comès. Josep Xicart fou enterrat el 5 d'octubre de 1708 al fossar de l'església de Santa Eulàlia.

Pau Irla (Rector de Berga, 1693 -28 de juliol de 1739): el rector

De Pau Irla no en sabem res fins a partir de l'any 1693 en què arriba a Berga. El seu lloc d'origen

i família són dades que, ara per ara, desconeixem. A Berga, abans de l'arribada d'Irla, el rector era Bonaventura Malagarriga, però a partir de 1693 ja trobem referències d'un jove Pau Irla com a rector de Berga. Una prova d'això és que ens apareix com a rector des d'aquest any en les partides de naixement, defunció i casament.

Irla prenia el càrrec de rector de Berga en un context previ a la guerra de successió, un moment difícil a nivell econòmic per la vila que l'any 1693 ja s'havia declarat en suspensió de pagaments i en una situació completament nova per l'església parroquial que havia estat traslladada l'any 1686 (4). Ell serà el primer rector en veure l'església parroquial de Santa Eulàlia finalment situada a la Plaça de Sant Pere.

Durant la guerra de successió, Irla es decantaria pel bàndol botifler, tot el contrari del que fan altres rectors i homes de l'església que es dedicaren a fer campanya per l'arxiduc Carles a través del seus sermons.

Irla confirma des de ben d'hora la seva filiació al bàndol borbònic a través de la cerimònia celebrada al 23 de setembre de 1705 a l'església de Santa Eulàlia. En aquesta cerimònia totes les institucions i representants dels Braços feien jurament i vassallatge a l'Arxiduc. Paradoxalment, tot i que la cerimònia es celebra dins del temple, el Braç Eclesiàstic no ret ni jurament ni vassallatge.

L'any 1713, quan Berga té intencions de proclamar-se fidel a Felip V, Pau Irla serà elegit el dia 3 juliol com a síndic en representació de la vila juntament amb Juan Rou i de Pastor i Juan Golorons. La missió de Pau Irla, juntament amb aquests altres berguedans, serà anar fins a Cervera per tal de trobar-se amb el Duc de Populi i jurar a allà mateix fidelitat de manera oficial en nom de la Vila de Berga.

Irla, més tard, patiria les conseqüències d'haver estat un destacat botifler i membre del partit a la vila. El dia 15 de Setembre de 1713, trobant-se fora de la vila en direcció a la capella del Roser, va ser capturat per una partida d'austriacistes provinent de Cardona que el van intentar penjar d'un arbre. Per bona sort seva, la branca es va trencar i aquests foren incapaços d'executar a Irla a allà mateix. Finalment, va ser traslladat a Cardona on va restar-hi empresonat. Des de Cardona es va demanar un rescat de 1015 doblons a canvi d'alliberar-lo. Deduïm que aquest rescat no es va arribar a pagar ja que no en tenim cap constància i, a més a més, sembla que Irla no tornaria a la vila fins el 1714. Cardona capitulava el setembre d'aquell mateix any i probablement seria alliberat del captiveri per aquest motiu.

El càrrec de rector el mantindrà fins a la seva mort. Pau Irla va morir el 28 de juliol de 1739 després de rebre els sagraments corresponents i fou enterrat el dia 30 a la capella de Nostra Senyora dels Dolors, situada dins de la pròpia església parroquial. Abans de morir, deixava testament que quedava en poder del notari Josep Altarriba i Godolà.

Josep Altarriba i Godolà (Març de 1680 – 28 de Setembre de 1748): el secretari

El març de l'any 1680 naixia a la vila de Berga Josep Altarriba i Godolà, fill de Francesc Altarriba i Mariana Godolà. Segons les actes del bisbat de Solsona, Altarriba va ser batejat el 19 de març. Per tant, devia néixer en una data molt propera al dia 19, segurament compresa dins de la primera quinzena de març.

Sabem que estudià dret i va començar a treballar com a notari,

Josep Altarriba i Godolà, segons Vilardaga a les seves "Efemérides Bergadanas"

de jovenet. No en sabem gaire res més. És durant la guerra de successió quan aquest destaca com a botifler. Gràcies a això acaba essent una persona força influent a la Berga d'aquella època. Josep Altarriba i Godolà seria un fervent defensor de la causa botiflera juntament amb el seu pare i altres berguedans.

Altarriba destaca en aquest conflicte just a l'inici de la guerra. El 18 d'agost de 1706, juntament amb el seu pare i dos Berguedans més (Antonio Sala i Francesc Verdura), és detingut per un agutzil de la Reial Audiència, i fou traslladat immediatament cap a Barcelona per a ser jutjat. Aquest acte de repressió antibotiflera estaria emmarcat dins d'una campanya a nivell de tot el principat que es va dur a terme del 1705 al 1707. Durant la campanya, s'empresonen els botiflers més destacats i es confisquen els béns d'aquests. Això, alhora, també provocarà una llarga llista d'exiliats que després treballen per la causa botiflera des de fora del territori.

Sembla que Altarriba i companyia estarien presos a Barcelona quasi un any sencer, ja que no és fins el 4 de Març de 1707 en què es dicta sentència, i condemna pare i fill a 10 anys de desterrament de Berga per ser adeptes a la causa de Felip V. A més d'això també se'ls obligava a pagar totes les despe-

ses que havia suposat el procés judicial. A partir d'aquí, es perd la pista d'Altarriba fins al final del conflicte, però aquest amb tota probabilitat seguirà treballant per la causa botiflera des del seu exili.

Altarriba no tornaria a Berga fins després que la vila tornés oficialment a mans botifleres el 1713. Després de la guerra serà recompensat pels seus serveis i ocuparà diferents càrrecs dins del comú de la vila: serà secretari de l'ajuntament del 21 d'Abril de 1714 fins el 20 d'Abril de 1717. A més a més, serà el síndic en representació de la vila de Berga a Barcelona l'any 1716. També va ser notari del consell de la vila fins el dia de la seva mort.

Altarriba morí el dia 28 de setembre de 1748 a l'edat de 68 anys. Va ser enterrat al convent de Sant Francesc i se'l va nomenar confrare per un dia. Com a dada curiosa de tot plegat, a la partida de defunció es fa constar que Altarriba no va fer testament, fet curiós ja que precisament ell era notari de professió.

Francesc Puig i de Sorribes (Abril de 1661 – 28 de juny de 1713): el governador

Francesc Puig i de Sorribes va néixer a Perafita (Osona) l'abril de l'any 1661 i fou batejat el 24 d'aquell mateix mes. Francesc era el fill gran de Jaume Puig de Perafita i d'Eulàlia Sorribes Franch. Al seu darrere venien set germans més entre els quals hi havia l'Anton, que també prendria un paper destacat en la guerra de successió com ho féu també el seu pare. Per tant, Francesc naixia en el si d'una família que estava clarament a favor del bàndol austriacista.

Ja des de ben d'hora, Francesc va encarar-se cap a una carrera militar, el trobem present en conflictes bèl·lics com la guerra dels nou anys (1689-1697). Aquesta carrera militar també li venia donada de família ja que el seu propi pare era qui capitanejava la companyia en aquella guerra.

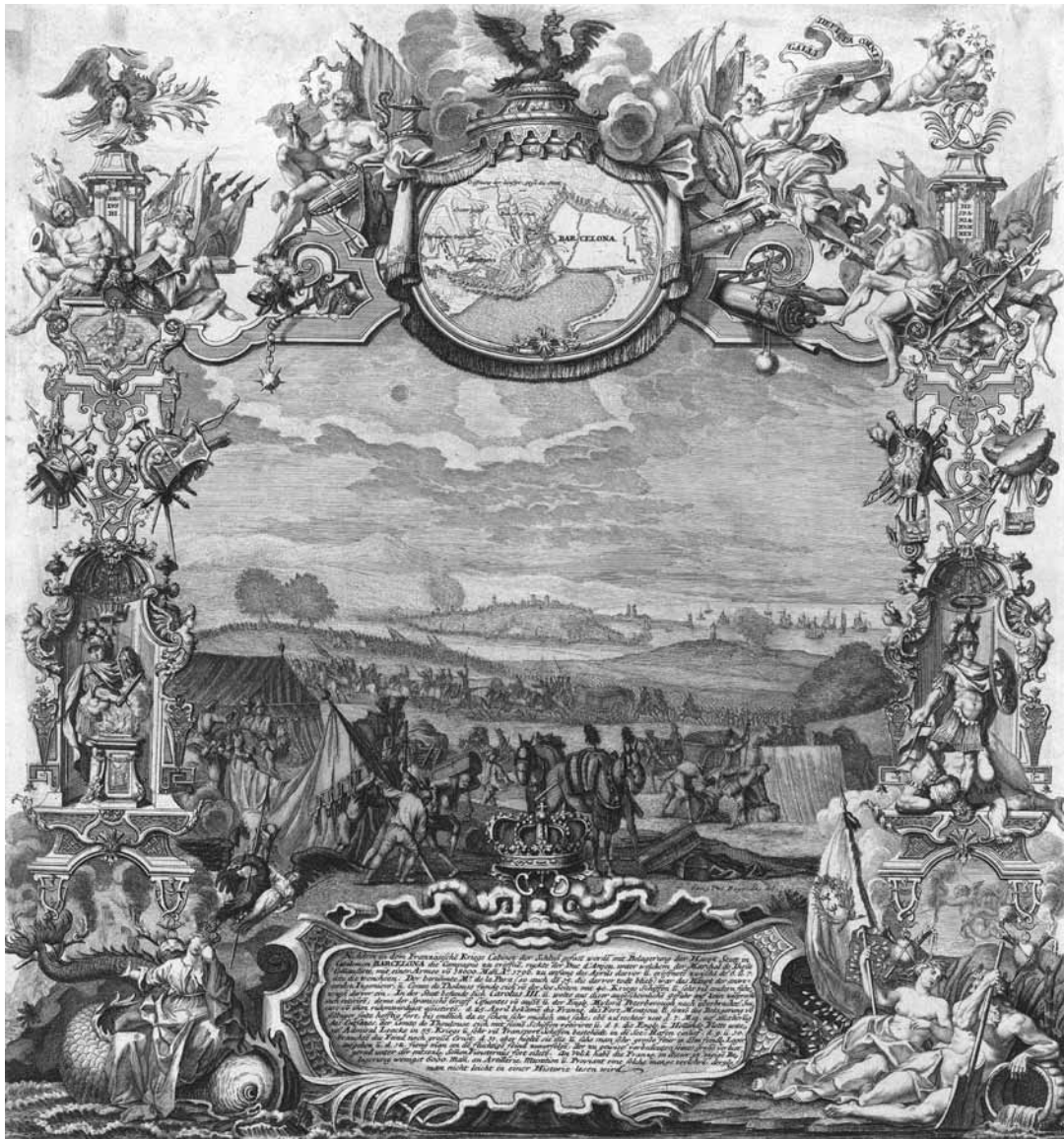
Després de la guerra dels 9 anys Francesc prossegueix amb la seva carrera militar fins a l'inici de la guerra de successió en què, juntament amb el seu pare Jaume i el seu germà Anton, participaran activament en totes les accions a favor de l'Arxiduc Carles d'Àus-

tria. El trobem a l'afer dels Molins de Manlleu posicionant-se a favor de Carles Regàs. El fet més important per veure la seva clara filiació Austriacista serà la seva presència a l'anomenat "Pacte dels Vigatans" (5).

Després d'això, Francesc Puig i de Sorribes seguirà desenvolupant la seva carrera militar a favor de l'Arxiduc. Es cartejarà directament amb el príncep Jordi (6) que li concedirà permís per aixecar gent armada i mantenir-la en favor de l'Arxiduc. També serà qui parlarà amb les tropes aliades per decidir el lloc de desembarcament d'aquestes i la persona que els rebrà al punt acordat. Després del desembarcament i ja amb l'ajut de les tropes aliades participarà activament en el setge de Barcelona de 1705 i després es dirigirà cap a Girona on obtindrà la rendició de la ciutat i l'obediència d'aquesta.

Gràcies als seus mèrits i a la seva destacada campanya en favor de l'Arxiduc, Francesc Puig i de Sorribes fou un dels primers en retre homenatge a Carles III un cop aquest ja era al principat. Amb Carles III ja en territori català, l'any 1706 es creen les Reials Guàrdies Catalanes (7) i Francesc en formarà part essent-ne capità amb grau de Coronel. Un cop dins d'aquestes Reials Guàrdies Catalanes la seva primera acció militar és resistir l'intent de setge borbònic que hi ha a l'abril de 1706 on ell estarà amb les Reials Guàrdies Catalanes defensant el castell de Montjuïc. Després d'això, Francesc segueix amb les guàrdies participant en la ofensiva a Madrid, destacant en aquesta campanya militar en diferents batalles.

Més tard, l'any 1712 Francesc aterra a Berga com a governador del Castell. Podria resultar estrany que una personalitat destacada com ell sigui destinat a Berga, però això segurament és pels problemes que els borbònics provoquen a la vila. L'any 1707 hi havia hagut l'intent de conspiració Borbònica on diversos berguedans havien estant detinguts i un any després el batlle havia estat assassinat. Així, els botiflers tindrien una forta activitat a la ciutat al llarg de tota la guerra i una figura com Francesc seria un contrapès a la balança.

La família de Francesc Puig i de Sorribes també tenia lligams amb la ciutat; al testament de la seva mare hi trobem una donació de 10 lliures per la seva ànima a la capella de nostra senyora de Queralt i també sembla que tindrien en propietat el Mas d'en Bosch i Mas Bruguera.

Puig i de Sorribes no durarà molt en el càrrec de governador del Castell, serà assassinat per un tret d'escopeta el 28 de juny de 1713. Sembla que a Berga dies abans de l'assassinat ja hi havia hagut desordres a la nit amb clams a favor de Felip V, dins d'aquests desordres seria embutada una àguila de dos caps (símbol austriacista) que estava pintada a la Plaça de Sant Pere. Davant d'això Francesc faria un pregó i oferiria 50 doblons a qui descobrís l'autor del crim i dels aldarulls. Al tornar cap a casa Francesc fou mort a traïció per

un tal Niubó i la seva quadrilla. Probablement no va morir a l'instant del tret ja que a la partida de defunció hi figura que se li donen els sagraments de la penitència i l'extremunció.

Aquest assassinat causaria gran ressò a Barcelona. A més, seria just abans que es fes la junta de Braços en què es decidiria la guerra a ultrança contra Felip V fins la darrera de les conseqüències. En aquesta junta el síndic de Berga votava a favor de la submissió a Felip V el dia 30 de Juny. Castellví (8) recollirà la notícia de l'assassinat en les seves cròniques de manera detallada.

Després de l'assassinat, el cos de Francesc Puig i Sorribes va ser traslladat a Vic on se li donà sepultura. El 15 de juliol Berga proclamava rei Felip V. Amb la mort de Francesc Puig i de Sorribes també morien les aspiracions austriacistes a Berga.

El setge de Barcelona de 1705.

Nachdem in dem Französische Kriegs Cabinet der Schluss gefast worde. mit Belagerung der Haupt Statt in Cataloniaen Barcelona... : [1706] / Paul Decker archit. inv. et del. ; Ieremias Wolff excud. Aug. Vind. ; Ioh. August. Corvinus sculpsit

Autor Wolff, Jeremias ; Decker, Paul ; Corvinus, Iohann August ; Rugendas, Georg Philipp. Any original 1720. Descripció De l'obra: Repraesentatio belli, ob successionem in regno Hispanico, editat a Augsburg, ca. 1720, pels Hereus de Jeremias Wolff (làmina 22). Dibuixat per Decker i Rugendas i gravat per Corvinus

Dimensions 43 x 40 cm, full 53 x 42 cm

REGISTRE RM.215271, INSTITUT CARTOGRÀFIC I GEOLÒGIC DE CATALUNYA

Notes

- (1) VILARDAGA CAÑELLAS, Jacinto. *Efe-mérides Bergadanas: colección de todos los hechos acaecidos en Berga que han llegado a nuestra noticia desde los tiempos primitivos a nuestros días*. Manresa: Imprenta y encuadernaciones Sant José, 1919.
- (2) El Batlle en aquesta època era el representant directe del rei a la vila. Per tant Josep Xicart seria una persona clarament austriacista.
- (3) L'any 1707 tenim notícia d'una conspiració botiflera a Berga que provoca un degoteig d'exiliats i detinguts.
- (4) Abans de tenir la localització actual l'església de Santa Eulàlia es trobava dins del recinte del Castell de Berga. Un dels motius pels quals el comú de la vila està arruïnada i es declara en suspensió de pagaments és la sobrecarrega econòmica que els hi suposa pagar el trasllat de l'església, a part que també s'arrossegaven deutes per l'allotjament de tropes, etc. Aquest context fa pensar un conflicte clar entre l'església i les autoritats de la vila.
- (5) Pacte dels Vigatans (17 de Maig de 1705). Pacte dut terme a la l'església de Sant Sebastià, a Vic. En aquesta pacte s'atorguen poders a Domènec Perera i Antoni de Peguera perquè negociïn amb les potències aliades a Gènova (Tractat de Gènova, 20 de juny de 1705) l'ajuda als catalans per a la causa de l'Arxiduc Carles d'Àustria. A la pacte hi són presents personalitats com Bac de Roda, Josep Moragues, Jaume Puig de Perafita i Carles Regàs entre d'altres...
- (6) Jordi de Hessen-Darmstadt (Darmstadt 1669 – Barcelona 1705). Destacat militar austriacista el qual era vicari General de la Corona d'Aragó per l'Arxiduc Carles d'Àustria, a més de que feia de contacte entre l'Arxiduc i els vigatans. També fou un dels principals dirigents del desembarcament de les tropes aliades de l'Arxiduc.
- (7) Les Reials Guàrdies Catalanes es creen amb l'arribada de Carles III a Barcelona en l'intent de complir el somni de tenir un exèrcit propi de Catalunya. Molts dels homes d'armes més rellevants que al inici del conflicte es posicionen a favor de l'Arxiduc en formaran part.
- (8) Francesc de Castellví i Obando (Montblanc 1682 – Viena 1757), militar austriacista i historiador autor de "*Narraciones Históricas desde el año 1700 al 1725*". Dins d'aquestes narracions entre d'altres fets de l'època hi trobem narrada la mort de Francesc Puig i Sorribes.

Albert Cols
Historiador